

WAARDZEGGER

ZOMER 2017

In dit nummer o.a.:

- Van het bestuur
- Activiteiten
- Verslag vrijwilligers dag
- Verslag ledenvergadering

Colofon

Waardzegger, een uitgave van
Hoekschewaards Landschap (HWL)
Vereniging voor behoud en ontwikkeling
van natuur en landschap in de Hoeksche
Waard, opgericht in 1973.
Verschijnt ieder kwartaal
ISSN 1389-7454
Oplage: 1950
Lidmaatschap € 20,00 per jaar
IBAN-nr: NL48 INGB 0002 9980 08
Materiaal uit deze uitgave mag alleen voor
niet-commercieel gebruik aangewend
worden, met bronvermelding

Ledenadministratie HWL

postbus 1080
3260 AB Oud-Beijerland
ledenadministratie@hwl.nl

Natuurbezoekerscentrum Klein Profijt

Zalmpad 11, 3261 MD Oud-Beijerland
telefoon: 0186 621 888
Beheerder: Merijn van den Hoogenhoff
kantoor@hwl.nl
Openingstijden:
Dinsdag t/m vrijdag 10.00 tot 17.00 uur
Zaterdag en zondag 12.00 tot 17.00 uur

Nationaal Landschap Centrum

Veerweg 1c, 3281 LX Numansdorp
Telefoon: 0186 653 512
Beheerder: Cees Mesker 06 1296 6131
kantoor@hwl.nl
Openingstijden:
Dinsdag, zaterdag en zondag
van 12.00 tot 17.00 uur

www.hwl.nl

Dagelijks Bestuur

Els van Veen (voorzitter) 078 618 0691
Bob Wiggers (secretaris) 0186 616362
Hugo Former
penningmeester@hwl.nl

IN DIT NUMMER:

- Van de redactie en het bestuur
- Verslag vrijwilligers dag
- Verslag ledenvergadering
- Nieuws over Flip de Boskabouter
- Nieuwe leden
- 1e Prikbord
- Bladeren als kenmerk
- Weidevogels sterven uit
- Recyclen doen we ook
- Boomfeestdag.
- Exposities
- HWL zaait, HWL oogst
- Basiscursus natuurfotografie
- 2e Prikbord
- Verwarrende heiligen
- Cursus duurzaamheid
- Oeverloop
- Activiteiten
- Verslag symposium zonneweiden

Foto voorpagina: Icarusblauwtje , foto door
Jannie Dam

Redactie:

Ineke Moll
Aad Bruijnzeel
Marcus Dekker
Joop Dijkshoorn
redactie@hwl.nl

**Kopij Kwartaal nummers
inleveren in de eerste maand van
ieder kwartaal .**

Aanleveren kopij

Als aparte bijlage (attachment) bij een
e-mail. Uitsluitend in MS-Word naar:
redactie@hwl.nl

VAN DE REDACTIE

We hebben een nieuwe penningmeester! Dat mag best even extra vermeld worden, want die vind je niet ergens achter een geknotte wilg. Hugo Former stelt zich, voor degenen die hem nog niet kennen, op de volgende pagina aan u voor.

Kregen wij commentaar op de voorpagina van het lentenummer? Ik hoor het u vragen en het antwoord is NEEN! Zelfs van de uilen hebben we geen OEHOE gehoord. Dus gaat de redactie door met nieuwe dingetjes. Eén van de redactieleden stelde een volledig vernieuwde voorpagina voor en dat hebben we nu uitgevoerd. Als u het er echt niet mee eens bent staat ons e-mail adres in het colofon. Wij staan open voor ideeën en commentaren, "mits het hout snijdt".

Over hout snijden gesproken, er is nog meer nieuws: "Flip de Boskabouter is gevonden"! Deze boombewerker pur sang lijkt winterslaap gehouden te hebben, want op een mooi weer dag "was tie der ineens weer". Pagina's 8 en 9 leek me wel een goed plekje om de bewijzen te tonen. Het jaarlijkse verslag van de Boomfeestdag staat op pag. 20 en 21. Wel jammer dat Oud-Beijerland niet mee doet., Er zijn toch scholen genoeg, zou je denken.

Hopelijk gaat de gemeente Hoeksche Waard er in de toekomst niet aan voorbij. Dan hebben we natuurlijk de verslagen van de vrijwilligers dag, de ledenvergadering, het symposium en zoals vanouds de aankondiging voor de oeverloop, het 3e weekend van augustus. Voor de plattelandsmarkt in juni zijn we te laat maar deze markt is iets te laat gemeld.

Over de vrijwilligers dag wil ik nog wel wat kwijt. Er liep een aantal vrijwilligers zichzelf uit de naad te werken om iedereen van een hapje en een drankje te voorzien. Intussen werd ook Klein Profijt door 2 dames draaiende gehouden. Volgens mijn bescheiden mening verdienen al deze mensen de Hoeksche Pluim. Fantastisch zoals dat ging. Bedankt mensen!

Ook de catering was weer TOP. De Catering koerier krijgt daarom in dit nummer, op verzoek van de organisatie, een pagina. Zij leveren, bij gelegenheden, ook de broodjes op Klein Profijt en NLC en dragen, mede door de korting die wij als vereniging krijgen, hiermee bij aan onze financiën. Heeft u een feestje? Ga eens, onder het genot van een versnapering, een praatje maken. Voor een leuke prijs kunt u zelf, zorgeloos, thuis feesten terwijl het team van Del Italia/De catering Koerier, voor u werkt!

De fotoclub zoekt nog deelnemers voor de fotocursus, eind dit jaar, want het ziet er naar uit dat ik de enige ben die zich op gegeven heeft! Nou hoeft de klas niet uit 50 man te bestaan maar als jullie mij in de steek laten, word ik er ook niet vrolijk van. Dan was er ook nog de vraag, wat te doen met die goede oude spullen na het opruimen van de schuur. Inderdaad, dat gereedschap kan naar Klein Profijt! Daar zit een inzamelpunt voor **gered gereedschap**. Dat wordt dan weer bruikbaar gemaakt en naar werkplaatsen elders gestuurd waar ze het nog wel kunnen gebruiken of als het goed bruikbaar is, wordt het verkocht t.b.v. Klein Profijt. Oude cartridges en mobieltjes kunt u ook meebrengen want die zijn dan weer voor **stichting AAP**, die met hergebruik van de materialen ontbossing tegengaan, zodat (heel goed!) de apen in hun natuurlijke omgeving kunnen blijven wonen. Omdat er, b.v. voor mijnbouw, minder gekapt hoeft te worden. Die stoffige oude natuur- en wandelboeken kunnen dan ook gelijk meerijden, want die verkopen ze weer. Er wordt zelfs gedacht aan een boekenmarkt op 2e kerstdag! Ziet je het al voor je, al die mensen die gezellig hun nieuwe aanwinst gaan lezen, de open haard brandend en de kinderen met een kaboutermuts op aan de chocomel. Wat een feest zal dat zijn!!

Joop

VAN HET BESTUUR

Even voorstellen

Hugo Former penningmeester

Mijn naam is Hugo Former, geboren in Rotterdam op 14-02-1952. Ik ben gehuwd en gelukkig met Matty Vogel, voor wie ik zorg, omdat zij dubbel gehandicapt is.

Wij wonen in Puttershoek. En wij zijn gezegend met haar dochter Zita, uit een eerder huwelijk.

Zita heeft op haar beurt weer twee dochters, Deniece en Kimberly. Sinds kort is er zelfs een achterkleinkind met de naam Reza. Kortom het is een gezellige toestand. Hobby's: lezen, tekenen, schilderen, reizen, patchwork en quilten en een beetje fotografie.

Na mijn lagere school volgde ik een opleiding voor Bakkerij- en Hotelpersoneel en liep ik stage in de bediening van het Restaurant "Statenhof" in Rotterdam Blijdorp. Omdat ik de ambitie had, om ooit mede-eigenaar te worden van een horecabedrijf haalde ik ook mijn middenstandsdiploma. Ik kwam daarbij o.a. in aanraking met boekhouden.

Door een ongelukkige samenloop van omstandigheden zag ik mijn droom, om samen met een vriend een eigen bedrijf te openen, in duigen vallen. Daarop besloot ik de Horeca wereld te verlaten en mij te

richten op het boekhouden. De opleidingen Handelsavondschool, Praktijkdiploma Boekhouden, Moderne Bedrijfsadministratie en Staats Praktijk Diploma Boekhouden volgden. Natuurlijk werd die kennis ook in de praktijk gebracht, o.a. bij een Architectenbureau, een accountantskantoor, een Metaalbewerkingsbedrijf en een tweetal Electro-technische bedrijven.

Eind 2015 werd mij als gevolg van de zoveelste fusie, een vertrekregeling geboden waarop ik géén nee kon zeggen. M.i.v. 1 april 2016 werd ik officieel werkloos, maar heb hier en daar toch nog wat gewerkt.

Sinds 1 maart 2017 heb ik vroegpensioen. Ik kende de vereniging Hoeksche Waards Landschap, omdat al een paar keer de Oeverloop mee liep en in 2016 betrokken was bij de organisatie daarvan. In augustus 2016 werd ik gevraagd om de huidige penningmeester Aat Vandersmissen op te volgen m.i.v. april 2017.

Sindsdien loop ik in bijzonder goede harmonie als het ware stage bij hem en heb ik mij al kunnen verdiepen in veel onderwerpen die daarbij komen kijken.

En nu zal e.e.a. nog officieel gemaakt moeten worden. Ik heb véél respect voor de kennis en kunde en inzet die door de vele vrijwilligers wordt ingebracht. Normaliter zou ik gekozen hebben voor meer praktisch vrijwilligerswerk. Bijvoorbeeld het Knotten van Wilgen. Maar ik zie in, dat ik HWL beter kan dienen met mijn kennis en kunde op financieel en administratief vlak. Ik hoop van harte en vertrouw erop, dat wij met elkaar tot een goede en vruchtbare samenwerking zullen komen. Waarbij wederzijds respect, een goede omgang met elkaar en vooral ook humor altijd aanwezig zullen zijn.

ALWEER EEN GESLAAGDE VRIJWILLIGERSDAG

Ruud Horijon

Naar schatting zo'n 130 vrijwilligers hadden gehoor gegeven aan de uitnodiging voor de jaarlijkse HWL vrijwilligers dag die dit jaar werd gehouden op 1 april in het NLC.

Uit alle geledingen van HWL waren ze er: van plantenwerkgroep tot ledenadministratie, van knotters tot appelplukkers en alles wat daar tussen nog te bedenken valt. Cees Mesker en Martijn Verweijen verhaalden op boeiende wijze van de successen van HWL behaald in het groenbeheer en de kansen en bedreigingen in de toekomst. Voorzitter Els van Veen gaf aan wat er de komende jaren op ons af komt. Voor de muzikale intermezzo zorgde de band Ongeregeld. Heerlijke Nederlandstalige countryrock onder aanvoering van onze eigen knotter Frank-Janine Boerboom, gesupporterd door zijn knotploeg "De Klem" die in grote getale aanwezig was.

Vrijwilligers in het zonnetje

Er was weer een heel lijstje HWL-ers die wegens geheel of gedeeltelijk stoppen met hun vrijwilligerswerkzaamheden in aanmerking kwamen om in het zonnetje te worden gezet. Ze kwamen allemaal voorbij in een diashow op het grote scherm. Maar helaas was niet iedereen persoonlijk aanwezig om de bloemetjes en het fraaie boek "Vlerkenstreken" te ontvangen uit handen van onze voorzitter.

Op de foto zien we van links naar rechts: Rook

Goudswaard (gestopt met deel van werkzaamheden voor plantenwerkgroep), Ciska van Kralingen (gestopt met de promotiekraam), Vincent Koenhein (gestopt met werkgroep Oeverloop), Hanny Willemstein (gestopt met redactie Waardzegger). Daartussen onze voorzitter Els van Veen.

Voor Rook Goudswaard en Flip Scherbeijn werd door Ongeregeld ook nog een speciaal knotterslied ten gehore gebracht "Kom van die tak af" dat is terug te luisteren op de facebookpagina van HWL. En Rook kreeg spontaan nog een onderscheiding van zijn knotploeg.

Borrel en buffet

Daarna was het tijd voor de borrel en het uitstekend verzorgde buffet. Zoals de laatste jaren gebruikelijk werd de soep opgeschept en de drankjes ingeschonken door de aanwezige bestuursleden. En zo kwam er uiteindelijk weer een einde aan weer een mooie vrijwilligers dag!

VERSLAG LEDENVERGADERING 13 APRIL

door Bob Wiggers

Op 13 april was de jaarlijkse ledenvergadering, die door zo'n 25 leden werd bezocht. De voorzitter memoreerde na de opening met een korte stilte het overlijden van Guus van der Pal in 2016 en zeer recent dat van Grieta Fransen, jarenlang coördinator van de paddenstoelen werkgroep.

Het aantal leden is in 2016 ongeveer gelijk gebleven (1786), maar het aantal vrijwilligers is toegenomen, van ruim 300 naar bijna 500. Het aantal leden per gemeente toont in absolute getallen grote verschillen, maar gerelateerd aan het aantal inwoners per gemeente schommelt het rond de 2%. U kunt het jaarverslag van HWL inzien en downloaden op onze website www.hwl.nl onder Documenten/algemeen.

Na de inleiding van de voorzitter kreeg oud-wethouder W. Joosten het woord. Hij heeft bij zijn afscheid 2 potten neergezet voor een goed doel. Een ervan was HWL en hij

overhandigde de voorzitter een fors geldbedrag dat zal worden ingezet om de biodiversiteit in de HW te bevorderen.

Uiteraard werden de jaarcijfers van de Vereniging uitgebreid toegelicht. Grote verschillen met voorgaande jaren zijn er niet, maar in de begroting ligt het anders. Door de veranderde situatie bij de stichting Natuurbeheer (door wegvallen van het samenwerkingsverband gemeenten en waterschap Groenbeheer) zijn er grote tekorten voorzien. Dat houdt in, dat de stichting meer op commerciële basis zal moeten werken en ook werk op terreinen van de vereniging zal factureren. Dit houdt een noodzakelijk verhoging in van het lidmaatschapsgeld. De jaarlijkse contributie wordt vanaf 2018 verhoogd tot € 30,=.

Van drie bestuursleden liep de periode van 3 jaar af, maar zij waren bereid aan te blijven voor een volgende periode. De heer Aat Vandersmissen heeft zijn functie als penningmeester neergelegd. Onder applaus werd met een bos bloemen de waardering voor zijn inzet tijdens de ziekte van Guus en erna als penningmeester getoond. Als nieuwe penningmeester werd gekozen Hugo Former. In de rubriek "Van het bestuur" (pag. 4) stelt hij zich voor.

Na het formele gedeelte van de vergadering werd door Cees Mesker een interessant overzicht gegeven van de resultaten van het ecologisch beheer in diverse terreinen en dijktafuds. Opvallend groot is de diversiteit van zeldzame bloemen, met name orchideeën.

Na afloop was er een gezellig samenzijn met hapje en drankje en kunnen we terugkijken naar een mooi, soms spannend jaar 2016 en kijken we vooruit naar een actief en bruisend 2017.

Zoals ieder jaar, mochten wij ook dit jaar weer de catering verzorgen voor de vrijwilligers van HWL en Klein Profijt. Dit jaar met andere wensen, een buffet bestaande uit vers gemaakte soepen, waaronder heerlijke verse aspergesoep! Luxe belegde broodjes en een grote etagère gevuld met diverse rauwkosten en garnituren. De eetbare viooltjes en afrikaantjes waren een rijke toevoeging aan de gerechten.

Onze culinaire gerechten worden bereid met verse producten en ingrediënten. Het is altijd een feestelijk gezicht op tafel.
Tevens houden wij rekening met speciale wensen, zoals glutenvrij, vegetarisch en veganistische gerechten.

"volg ons op facebook en instagram"

Bent u ook geïnteresseerd in onze culinaire mogelijkheden? Kijk dan op de website voor ons uitgebreide cateringassortiment.

**CATERING
KOERIER**

W. Beukelszoonstraat 2a • Oud-Beijerland
www.cateringkoerier.nl • www.del-italia.nl • T. 0186-624055

Flip de Boskabouter

Redactie

Na onze vraag of iemand Flip de Boskabouter nog gezien had kregen we één vage foto waar iemand op stond met inderdaad iets roods op een hoofd.

Maar ja, zo gemakkelijk is het natuurlijk niet om te bewijzen dat Flip echt in de Hoeksche Waard leeft. In de winter zijn er dus maar weinig mensen die hem gezien hebben.

Nu kennen wij de boeken van Pinkeltje en natuurlijk van

David de kabouter, waar zelfs een deel van het museum op Tiengemeten aan gewijd is! Waar we nu echter aan denken, is: "zouden kabouters ook aan een winterslaap doen?" Want wat schetst onze verbazing, het is een paar dagen mooi weer en de foto's stromen binnen. Het lijkt dus wel of hij niet tegen de kou kan en dus lekker binnen

Een beetje weggekropen voor de foto van Mira Hardenbol.

Henk van Noordwijk was met een schoolklas en die zagen hem ook staan, zo te zien net klaar met het werk.

Flip aan het werk. Of zou z'n bal in het water liggen? Foto van Lenie van Ommen

Ssst: Flip doet z'n middag-
dutje, betraapt door Judith van
der Meijde

Genietend van de paarden op de
Staat. Foto van Carla Noordman

blijft of dat er inderdaad sprake is van een soort van winterslaap. Dan blijf je vanzelf binnen! Hoewel, hij schijnt zich toch een beetje te verschuilen en wil ook niet echt in de camera kijken. Veel vragen, maar als jullie het niet aan hem vragen, zullen we nooit de antwoorden weten. We hebben in ieder geval meer dan genoeg bewijs dat kabouters bestaan en als jullie het kabouterpad vaker lopen, komen alle antwoorden misschien ook wel.

Henk van Noordwijk van de groep Jeugd Oud-Beijerland schreef: Hedenmorgen ging ik met een groep kinderen de Staat op. Plotseling zag ik een kabouter opduiken.

Ik keek een beetje beter en zag dat het Kabouter Flip was.

*Ik schrok me een
ongeluk.*

*Ik weet
nog dat
je in de
laatste
Waard-
zegger
schreef dat
je maar
niets ver-
nam van de
kabouters.
Daarom wil
ik je dit wel
even meede-
len: Kabouter
Flip leeft!*

*Ik hoop dat je
er een beetje
blij van wordt.*

Daar worden we
inderdaad blij van
Henk!

WELKOM NIEUWE LEDEN!

Als vereniging tot behoud van de natuur in de Hoeksche Waard mogen we trots zijn dat we leden uit heel Nederland en daarbuiten hebben. We heten deze nieuwe leden daarom van harte welkom en hopen iedereen te begroeten bij lezingen, wandelingen, e.d..

J.H. Appelius van Hoboken	Puttershoek
J.A. Schippers	Heinenoord
M. van der Griendt	Oud-Beijerland
L. van der Stouw	's-Gravendeel
C. de Bruin	Klaaswaal
J. Mellegers	Goudswaard
D.G.M. Mattijsen	Rotterdam
A. van Schrevendijk	Maasdam
B. Roelfs	Maasdam
C. van Wermeskerken	Papendrecht
W. Joosten	Westmaas
L. Schneider	Mijnsheerenland
M.C. Zwijnenburg	Oud-Beijerland
G. Greep	Heinenoord
S. van der Linden	Puttershoek
B. van den Berg	Mijnsheerenland

Sfeermakers sinds 1960 !

* verf * behang * gordijnen
* zonwering * vloerbedekking

Donkersloot
W O O N D E C O R A T I E

Molendijk 38 Oud-Beijerland tel:0186-612031
www.donkersloot-woondecoratie.nl

1e PRIKBORD

Op verzoek van de Communicatiegroep is dit een herhaling van het prikbord lente 2017. Ze zijn bang dat u vergeten bent uzelf aan te melden en dat eigenlijk héél graag had willen doen.

Webredactie wijzigde EROPUIT-knop.

Bent u een regelmatige gebruiker van de HWL-website, dan is u al opgevallen, dat de pagina Eropuit ingrijpend is veranderd.

De uitvoerige informatie over zo'n 150 bezienswaardigheden in de Hoeksche Waard was voor een groot deel verouderd. De pagina is nu sterk gericht op recreanten die het Nationaal Landschap per fiets of te voet willen ontdekken. Er kan worden gelinkt naar specifieke websites met een schat aan informatie over routes, mooie plekken en toeristische overstappunten zoals TOP' Klein Profijt. webredactie@hwl.nl ontvangt graag tips voor verbetering.

De webredactie zoekt versterking.

Voor het bijhouden sociale media en/of het beoordelen en plaatsen van aangeleverde kopij op hwl.nl. Meer info op hwl.nl onder home, werkgroepen, werkgroep web redactie/ict en bij Ruud Horijon, coördinator (webredactie@hwl.nl).

Ook de werkgroep ICT zoekt versterking

Voor het up to date houden, vervangingen en oplossen van storingen binnen het ICT landschap van HWL. Meer info op hwl.nl onder home, werkgroepen, werkgroep webredactie/ict en bij Robert van Ommen, coördinator (ict@hwl.nl).

Ben jij een Vlijtige Lies of Werkzame Teunis?

Misschien zoeken we jou om te helpen bij de werkzaamheden in de educatieve tuin van ons NLC (Nationaal Landschap Centrum) in Numansdorp. Iedere dinsdag werken de tuinmannen daar met veel plezier. Zomer en winter zorgen ze ervoor dat de tuin er aantrekkelijk bij ligt. Aantrekkelijk voor mens, dier en plant! Een levendige tuin, waarin biodiversiteit voorop staat: Zoveel mogelijk verschillende planten, vlinders, vogels enz.. Alle mogelijke klusjes komen er voor: De moestuin onderhouden, gras maaien, wilde bloemen zaaien, rozen/bomen en hagen snoeien, ...

Vind je het fijn om buiten te zijn en je handen uit de mouwen te steken? Mis je je tuin bij je huis? Mag er van jou best wel eens een onkruidje blijven staan? Kom dan kennis maken! Laat het weten via beheer2@hwl.nl.

BLADEREN ALS KENMERK

Rini Huisman

Als de winter voorbij is en het voorjaar zijn intreden heeft gedaan, gaat de plantenwerkgroep weer beginnen en ga ik met mijn collega's van de plantenwerkgroep weer regelmatig "het veld" in.

Soms zoeken we tussen de straatstenen op onze hurken de omgeving af naar wilde plantensoorten en ontdekken dan bijvoor-

beeld de piepkleine bladrozet van de Vroegeling. Even verderop kunnen we dan weer de grotere bladeren van plantensoorten in het gras ontdekken: zoals de Scherpe botterbloem of de Paarse dovenetel. Minder vaak komen we wilde plantensoorten met hele grote bladeren tegen maar tussen een bomenrand en een sloot op de oude vuilstortplaats aan het einde van het Oudeland bij Strijen zagen we een hele rij Reuzenberenklauwen staan met hun reusachtige bladeren. Een heel imposant gezicht, vooral als de planten, die bloeien van juni tot sep-

tember, daar ook nog staan te bloeien met grote witte parapluachtige schermen. De bladeren van de Reuzenberenklauw kunnen wel 2 meter lang worden en de plant dankt zijn naam aan zijn hoogte, de plant wordt al gauw meer dan 4 meter hoog, en aan zijn (beren-) klauwachtige bladeren. De Grote klit ken ik vooral van de Staart, vlakbij het Natuurbezoekerscentrum Klein Profijt gelegen. De plant heeft niet zulke opvallende bloemen, bloeitijd van juli tot september, maar wel vallen de grote bladeren en zijn hoogte goed op in het ruige terrein van de Staart. Die bladeren zijn breed hartvormig van vorm en kunnen tot 50 cm. lang worden en de plant kan wel anderhalve meter hoog zijn. De Grote klit verspreidt zijn zaden op een bijzondere wijze. De zaden zitten namelijk vol met weerhaakjes die daardoor gemakkelijk in de vachten van de

grote grazers blijven hangen en zo verspreid worden!

Een derde wilde plant, die erg grote bladeren heeft, bloeit al in het voorjaar met erg mooie bleekroze trosvormige bloeiwijzen, waarin je, als je beter kijkt, heel veel kleine bloemkorfjes ziet zitten. Een unicum om te fotograferen! Het Groot hoefblad is tweehuisig en dat betekent dat we te maken hebben met planten die alleen vrouwelijke bloemen, de zogenaamde stamperbloemen produceren en met planten die alleen mannelijke bloemen, de meeldraadbloemen produceren, die meestal niet in de buurt van elkaar groeien. Bijzonder bij deze plant is, dat de hartvormige bladeren pas na de bloei verschijnen. Ze kunnen tot 60 cm. lang worden en samen een slootkant helemaal bedekken. Vroeger werd het hartvormige blad van het Groot hoefblad in allerlei landen en

talen vereenzelvigd met een hoef van paard, ezel of veulen en de aanduiding groot heeft de plant gekregen om aan te duiden, dat hij flink groter is dan het Klein Hoefblad. Het Klein Hoefblad heeft veel kleinere hartvormige bladeren en de bloem ziet er meer uit als de bloem van het Madeliefje maar dan geel.

Als we in het voorjaar onze ogen laten gaan over een grasveld of een berm zien we veel verschillende bladeren de grond uit komen: grote- en kleine bladeren, donker- of licht gekleurde bladeren, lange of korte bladeren, breed of smal, eirond of hartvormig, gekarteld, pijlvormig of getand of gaafrandig, bladeren met een rozet of bladeren die langs de stengel staan. Het is het eerste waar we naar kijken als de plant nog niet bloeit.

WEIDEVOGELS STERVEN UIT DOOR ZWAK BELEID PROVINCIE ZUID-HOLLAND

Jaap Graveland

Natuurwerkgroepen in de provincie die vrijwilligers leveren voor het nieuwe weidevogelbeheer hebben een brandbrief gestuurd naar de provinciale staten van Zuid-Holland, de Randstedelijke rekenkamer, de verantwoordelijke gedeputeerde de heer Weber én naar de staatssecretaris van Economische Zaken de heer van Dam.

De strekking ervan is: de provincie stuurt nauwelijks op een goed resultaat en het nieuwe beheer is daardoor opnieuw ineffectief. Het is tegen de afspraken, 30 jaar wanbeleid wordt ermee voortgezet, het is geldverspilling en vrijwilligers haken af, terwijl meer vrijwilligersinzet een doelstelling is van de provincie. De natuurwerkgroepen eisen transparantie over de plannen en resultaten, sterke verbetering van leefgebieden door een hoger waterpeil en behoud en herstel van kruidenrijk grasland. Hoge agrarische productie blijft ten koste gaan van de weidevogels, zorgt voor bodemdaling met zeer grote maatschappelijke kosten en voor onzeker rendement voor de boeren. De groepen bevelen aan, agrarisch natuurbeheer te koppelen aan maatregelen om de bodemdaling te stoppen, voor een betere toekomst voor de boeren, de weidevogels en het landschap.

Weidevogels in vrije val, nieuw beleid

De stand van veel vogels zoals kievit, grutto (onze nationale vogel), tureluur en veldleeuw is in een vrije val geraakt. Watersnip en kempfaan zijn al jaren verdwenen. Sinds de jaren '70 bestaan al vormen van agrarisch natuurbeheer. In 2013 stelde de Raad voor Leefomgeving en Infrastructuur vast dat het agrarisch natuurbeheer "een

fiasco" was. Natuurbeschermers en onderzoekers hadden dat al tien jaar eerder geconstateerd en de overheid hier vele malen vergeefs op aangesproken. Het kabinet besloot eindelijk tot ander beleid, de verantwoordelijkheid voor de uitvoering kwam door de decentralisatie bij de provincies.

Agrarische (natuur)collectieven werden verantwoordelijk voor realisatie en moeten samenwerken met natuurgroepen en terreinbeheerders zoals het Zuid-Hollands Landschap. Natuurwerkgroepen leveren de vrijwilligers om vast te stellen waar de weidevogels zitten, te adviseren over het perceelbeheer en tellingen uit te voeren om te zien of het beheer resultaat heeft.

We weten ondertussen heel goed wat weidevogels nodig hebben en hoe je effectief beheer uitvoert. De provincie formuleerde op basis van alle kennis eisen waaraan de gebiedsplannen van de collectieven moesten voldoen om subsidie te krijgen: 1) grote aaneengesloten beheergebieden, 2) alleen in gebieden met hoge weidevogeldichtheid, 3) toepassing van mozaïek beheer (afwisseling van percelen geschikt voor broeden en opgroeien van jongen) en 4) voldoende gedeelten met hoog waterpeil en beperkte mestgift.

Nauwelijks verbetering en geen transparantie

De natuurorganisaties zijn met volle inzet de gesprekken voor het nieuwe stelsel ingegaan maar de huidige opzet faalt opnieuw. Het is nauwelijks een verbetering ten opzichte van het oude beheer, de voorwaarden voor goede leefomstandigheden voor de vogels worden veel te weinig ingevuld, van de inzet van vrijwilligers wordt steeds meer gevraagd en de provincie geeft geen inzicht in het gevoerde beheer en de resultaten.

Met uitzondering van Delfland en de Krimpenerwaard is er geen constructieve dialoog tussen natuurwerkgroepen en de agrarische collectieven. Alleen als alle betrokken organisaties samenwerken, komt het goed. En dat moet een sterke overheid met goed beleid bewerkstelligen.

Vogelbescherming Nederland heeft onder tussen een juridische procedure aangespannen tegen de Nederlandse overheid. Want volgens de Europese Vogelrichtlijn en de Nederlandse Wet Natuurbescherming is ons land verplicht de weidevogelstand op peil te houden en te verbeteren. De overheid overtreedt gewoon zijn eigen wet.

De vrijwilligers krijgen stank voor dank

De huidige opzet vereist veel inzet van na-

tuurvrijwilligers en we doen ons best die te werven en op te leiden. Ondertussen heeft de provincie niets met onze adviezen gedaan en gaf ze doodleuk aan dat we onze opmerkingen maar met de collectieven moesten bespreken. De provincie heeft eind 2016 wel met de collectieven geëvalueerd, maar niet met de maatschappelijke organisaties. Veel vrijwilligers haken boos en teleurgesteld af, omdat hun energie en vrije tijd niet de beoogde resultaten geven. De provincie leunt juist steeds meer op hun inzet met als toverwoord "burgerparticipatie".

De natuurwerkgroepen zijn niet tegen de boeren

De huidige opzet gaat uit van vrijwillige inzet door boeren. Weidevogels worden daardoor ingepast in een intensieve agrarische bedrijfsvoering. Dat is niet effectief, leidt tot verspilling van het schaarse geld voor agrarisch natuurbeheer én confronteert boeren met ingewikkelde regels en veel controles. Wij zijn niet "tegen de boeren", zonder boeren zijn er immers geen weidevogels. Maar wij zijn vóór weidevogels en voor "afpraak is afspraak". Omdat de provincie niets afdwingt, is het werk van de collectieven erg lastig en komen wij tegenover de boeren te staan.

Onwerkbaar compromis, geen kinderziekte

Wij hebben onze brief aan de verantwoordelijk gedeputeerde de heer Weber én aan de Provinciale Staten (PS) gericht. PS is uiteindelijk verantwoordelijk en de huidige uitvoering van het weidevogelbeheer in een intensieve bedrijfsvoering draagt alle kenmerken van een onwerkbaar compromis.

Dat is geen kinderziekte, het gebrek aan ambitie en sturing door de provincie is een structureel probleem.

Onze eisen

Wij eisen dat de provincie een plan maakt met meer ambitieuze, kwantitatieve doelen en daarop ook gaat sturen, dat de provincie alleen vergoedingen geeft voor effectieve maatregelen, en dat ze cijfers op tafel legt over maatregelen en resultaten. De provincie moet veel zwaarder inzetten op voorlichting en ondersteuning van natuurinclusief boeren, want veel boeren zitten "vast" in het huidige systeem. Inpassing van weidevogels met de vergoeding is goed mogelijk zonder economische schade, maar het ontbreekt vaak aan kennis of durf. Zonder een beter plan en sturing blijft het wantrouwen bestaan, haken de vrijwilligers definitief af, wordt het agrarisch natuurbeheer opnieuw een fiasco en verdwijnen de weidevogels uit het boerenland.

Hoeksche Waard Landschap, IVN IJssel en Gouwe, KNNV afdelingen Delfland, Den Haag, Gouda en Leiden, Natuur- en Vogelwerkgroep Krimpenerwaard, Stichting Werkgroep Groenbeheer Nootdorp-Leidschendam, Vogelwerkgroep Koudekerk/Hazerswoude e.o.

Informatie: Jaap Graveland,
T: 06 53579285, E: gravlak@kpnplanet.nl

Recyclen? Doen!

Oude natuurboeken, cartridges en gereedschap

Wat hebben die drie nou met elkaar te maken? Nou heel veel, want het zijn voorbeelden van onze (HWL) filosofie!

Duurzaam, hergebruik en recycling zijn ons op het lijf geschreven. Ooit in 1993 toen de oude zalmvisserij werd gerenoveerd en omgevormd tot bezoekerscentrum, zijn er vele duizenden balken, planken, dakpannen en ander eerder gebruikte spullen in verwerkt. Til nu nog een plafondplaat op en je kijkt zo naar het hout waar ooit het Andersenhuis van was gebouwd (een gemeenschapshuis in Heinenoord).

Nu vele jaren later dragen we als vereniging duurzaamheid, hergebruik en recycling een warm hart toe. Dat doen we onder anderen door de mogelijkheid te bieden spullen bij ons in te leveren.

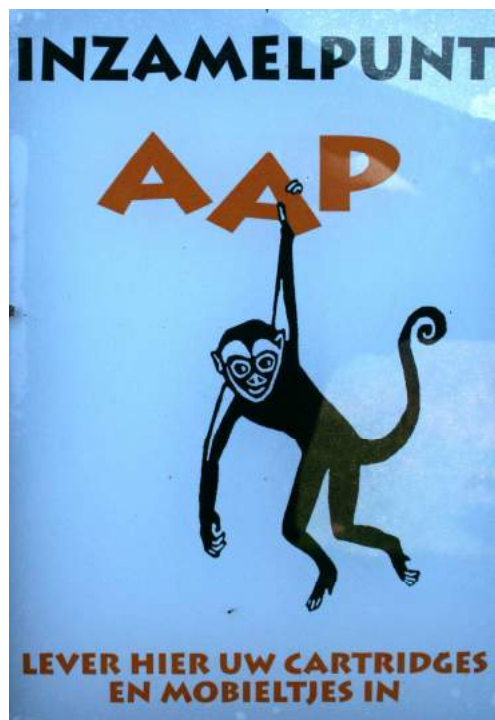
Gered gereedschap –

Al het niet meer door u gebruikte hand en elektrisch gereedschap kan bij ons worden ingeleverd. Bij ons wordt het vervolgens opgehaald om opgeknapt te worden en daarna verscheept naar Afrika. Hier worden er werkplaatsen mee opgezet en van gereedschap voorzien.

<http://geredgereedschap.nl/organisatie>

Stichting AAP –

Voor het maken van mobiele telefoons en cartridges zijn veel verschillende grondstoffen nodig. Voor sommige materialen moet bos worden gekapt en pleegt men rooibouw op het landschap en leefomgeving van dieren plaats. (o.a. apen). Door het inleveren van telefoons en cartridges kunnen veel van die grondstoffen opnieuw worden gebruikt.

Dit spaart milieu, landschap en dieren. Lever dus al je oude mobiele telefoons en cartridges bij ons in. En help het milieu, de natuur en stichting AAP.

<https://www.aap.nl/nl>

Oude Natuur boeken en tijdschriften –

Heel regelmatig zal ook u langs de boekenkast lopen en denken "ik moet toch nodig eens wat boeken weg doen" Als het hierbij gaat om oude natuurboeken of tijdschriften als Landleven, Seasons. Dan zijn wij daar als HWL weer heel blij mee.

Wij verkopen veel van die boeken jaarrond weer tegen een spotprijs of vrije gift. Op tweede kerstdag 2017 gaan we zelfs proberen om een (bescheiden) boekenmarkt in het gebouw te organiseren.

Hiermee komen er weer wat extra centen binnen en belandt het boek niet bij het oud papier, (ook goed trouwens, maar minder interessant voor ons).

Het gaat wel om goede tweedehands natuurboeken. Alstublieft geen romans, abonnementsbladen en stripboeken. Het moet wel een beetje in onze richting zijn.

Ik zie u graag in ons bezoekerscentrum Klein Profijt, Zalmpad 11 in Oud-Beijerland met één van bovenstaande zaken.

We zijn open van di. – vr. 10 tot 17 uur en za. & zo. Van 12 tot 17 uur

TOT ZIENS

Grutto poserend in Groot Koninkrijk, Arie Pieters
Futen, balts, Leen de Man

Roodborstje, Wilma Kapoen
Fuut, het gevolg, Leen de Man

Boomfeestdag 2017: 60 jaar Boomfeestdag werd ook in de Hoeksche Waard uitgebreid gevierd.

Arie Pieters

De Nationale Boomfeestdag 2017 had dit jaar, mede i.v.m. de verkiezingen voor de Tweede Kamer en de voorjaarsvakantie, een afwijkende datum. Maar dat maakte het jaar niet minder feestelijk voor de organisatie, want dit jaar bestaat de Boomfeestdag namelijk 60 jaar. En ook de Hoeksche Waard zette gelukkig haar beste beentje voor. Voor het eerst sinds vijf jaar deden bijna alle gemeenten in de regio weer mee. Er werden jonge bomen geplant in Strijen, Korendijk, Binnenmaas en Cromstrijen.

De regionale Bomenwerkgroep Fraxinus Excelsior, die zich al vanaf begin (2003) heeft ingezet voor de promotie van de Boomfeestdag in de Hoeksche Waard, was uiteraard blij dat het jubileumjaar ook in de regio zo enthousiast werd opgepakt.

"Veel mensen kennen ons vooral van onze inzet voor oude bomen, maar zonder jonge bomen uiteraard geen oude bomen. Je moet natuurlijk ook wat dat betreft vooruit blijven kijken, aldus coördinator Arie Pieters. De Boomfeestdag van 1957 was eigenlijk de allereerste klimaatmaatregel in Europa. Staatsbosbeheer organiseerde de Boomfeestdag in 1957 voor het eerst, als reactie op de oproep van VN-secretaris Dag Hammarskjöld om bomen te planten met én voor de nieuwe generatie. Deze oproep, en de daaruit voortvloeiende oprichting van de Boomfeestdag, was feitelijk de allereerste maatregel voor een beter klimaat en heeft

Oud worden

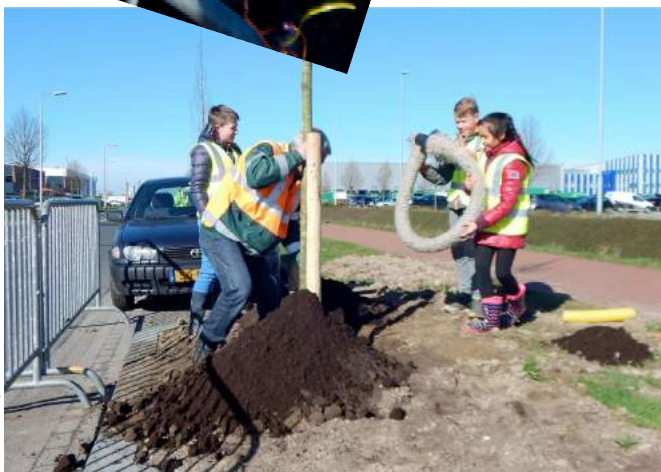
"Aandacht voor het klimaat is nu meer dan actueel", zegt Peter Derksen, directeur

Hoeksche Waard gingen woensdag 22 maart tientallen jonge bomen de grond in, ondermeer in Strijen (hier werden maar liefst 20 bomen aangeplant), Westmaas, Zuid-Beijerland en Numansdorp. Cromstrijen heeft aan aangeven voor volgend jaar na te denken over een plantlocatie in Klaaswaal en Strijen en Korendijk doen bijna elk jaar mee. Nu maar hopen dat de

"Boomfeestbomen" ook de kans krijgen om oud te worden, want hoe ouder, hoe meer waarde voor natuur en landschap.

Stichting Nationale Boomfeestdag, hierover. 'We blijven daarom doorgaan om kinderen actief te betrekken bij klimaatvraagstukken en relevante oplossingen, zoals het planten van bomen. Want inzetten voor een beter klimaat doe je samen met de nieuwe generatie. Zo leren zij dat zij zelf in belangrijke mate een bijdrage leveren aan hun eigen toekomst en die van ons klimaat. We zijn er trots op dat jaarlijks 110.000 kinderen zich weer inzetten voor het klimaat door zeker 200.000 bomen en struiken (90 voetbalvelden!) in 300 gemeenten te planten.' In de

EXPOSITIES

Hanny Willemstein

In de vorige Waardzegger kondigde ik de expositie van Corné Keus al aan. Hij exposeert in Klein Profijt in de maanden mei en juni.

Corné Keus heeft de opleiding tot hovenier gevolgd. Nadat hij in 2011 arbeidsongeschikt raakte, is hij begonnen als kunstschilder. Hij tekende al in zijn jeugd en heeft zich daarna met wat losse cursussen - maar hoofdzakelijk als autodidact - verder bekwaamd.

Zijn realistische schilderijen bestaan uit landschappen, vogels, bloemen en stillevens.

Naast het schilderen doet Corné nog vrijwilligerswerk op de Groen van Prinstererschool in Klaaswaal. Hij geeft daar schilderen en tekenles. De werken van de leerlingen van groep 8 zijn in de afgelopen 3 jaar in mei en juni tentoongesteld op Klein Profijt. Aansluitend in de maanden juli en augustus exposeert Nel Spaan uit Puttershoek met haar strandhuisjes en meerpalen. Haar werkstukjes zijn gemaakt van materialen zoals hout, touw, schelpengruis en gaas, waar nodig bijgeschilderd. Het oogt als een blij geheel, je staat er versteld van, hoe met

eenvoudige voorwerpen zo'n leuk resultaat tot stand kan komen.

In de maanden september en oktober is er een expositie van de (afasie)schildersgroep uit Oud-Beijerland. Daarover hoop ik in de volgende Waardzegger meer te kunnen vertellen.

U bent uiteraard weer van harte uitgenodigd om dit alles te komen bekijken.

HWL ZAAIT; HWL OOGST!

Micha (8 jaar) laat dat zien

Tekst en foto: Gaëlle Cagé

Ooit stond daar mijn basisschool: De Woelige Hoek. Nu, 35 jaar later, ben ik met veel plezier, maandelijks te vinden op diezelfde plek: de Natuurspeeltuin in Puttershoek.

Niet meer op een stoeltje achter een tafeltje met een schriftje, maar met een aanhangwagen vol materiaal om een dagje aan de slag te gaan.

Het terrein waar ooit die basisschool stond en dat eigendom is van de gemeente Binnenmaas, werd i.s.m. afdeling Terreinbeheer van Hoekschevaards Landschap, omgevormd tot een Natuurspeeltuin.

Een waterval, boomstammen en een knuppelpad door het riet. Moestuinbakken en een leuke diversiteit aan bomen. Bosjes waar je lekker doorheen kunt kruipen.

HWL onderhoudt het terrein, maar doet dat niet alleen: Sinds 3 jaar krijgen we hulp van de leerlingen van het Driespan. Iedere maand proberen we de kinderen mee te laten werken in het onderhoud; we laten ze ervaren wat er door het jaar heen gebeurt in de natuur.

In de Natuurspeeltuin zijn ook 2 moestuinbakken én niet te vergeten één hele grote bak met bloemen. Bloembollen worden geplant, akkerrandenzaad wordt gezaaid en dan ..... kunnen we iedere maand genieten van de bloemen die elkaar opvolgen in bloeitijd. Onkruid? Wat is dat eigenlijk?

Toen hij in groep 3 zat, deed Micha voor het eerst mee met de klusjes in de Natuurspeeltuin. We zaaiden en we oogstten.

Hij bofte, want ook in groep 4 mocht hij weer meedoen.

Hij kreeg de smaak te pakken, want nu, in groep 5 gaat zijn spreekbeurt over:

“Natuur: Zaaïen”.

Micha vertelt zijn klasgenoten hoe zaadjes groeien: over de stengel, de kiem en de zaadlob. Maar ook over de 5 dingen die plantjes nodig hebben. Weet jij welke 5 dingen dat zijn? Je mag 3 keer raden. Het antwoord vind je onderaan deze pagina.

En alsof het nog niet genoeg is, laat Micha zijn klasgenoten bekertjes vullen met potgrond. Ze mogen zaadjes uitkiezen en plantjes zaaïen. De bekertjes krijgen een plastic zakje als broeikas.

In de meivakantie logeert al het zaaigoed bij Micha, want hij weet als geen ander: Zaaigoed doet niet aan vakantie!

Micha, we zijn supertrots op jou. Je zaait en .... je oogst!

Antwoord: Zonlicht, lucht, water, voeding en ruimte.

BASISCURSUS NATUURFOTOGRAFIE

Marjon Kunst, Leen de Zeeuw
Foto Marijke Haak

Hou je van de natuur en van fotograferen?

Wil je ook af van het fotograferen op de automatische stand van je camera?

Wil je weten hoe je met diafragma en sluitertijd aan de slag kunt om betere foto's te maken?

Dan is de Basis cursus Natuurfotografie van het HWL interessant voor jou!

Wanneer je een camera hebt, waarop van alles is in te stellen, dan ben je van harte welkom. Dit kan een spiegelreflex of een systeemcamera zijn. Ook de betere compactcamera komt in aanmerking, wanneer diafragma, sluitertijd en ISO handmatig kunnen worden ingesteld. De mogelijkheden van de compactcamera zijn wel beperkter.

Belangrijk bij natuurfotografie is 'kijken': wat is interessant om te fotograferen en hoe kun je het onderwerp het beste in beeld brengen? In de cursus besteden we aandacht aan het maken van een goede compositie. Ook de techniek van fotograferen komt uitgebreid aan bod. We sluiten de cursus af

met tips en trucs voor het fotograferen van landschappen en het maken van macrofoto's en close-ups.

Tussen de drie lesavonden krijgen de cursisten opdrachten mee om met compositie en techniek aan de slag te gaan. De basis cursus sluiten we af met een praktijkles fotograferen in natuurgebied Oeverlanden Hollandsch Diep.

Iedere cursist krijgt een bespreking van de gemaakte opdracht foto's via de mail. Op de eerstvolgende lesavond worden een aantal opdracht foto's in de groep besproken. Na de cursus zal de beste foto per deelnemer worden gepubliceerd op de mededelingsschermen van Klein Profijt en het Nationaal Landschap Centrum.

Praktische informatie:

Maximaal 25 deelnemers.

Drie cursusavonden op de maandagen 16 oktober, 30 oktober en 13 november 2017.

Praktijkafsluiting zaterdag 18 november 2017 in Oeverlanden Hollandsch Diep.

Leslocatie is het Nationaal Landschap Centrum, Veerweg 1c, 3281 LX in Numansdorp. Docenten: Leen de Zeeuw en Marjon Kunst van de Werkgroep Natuurfotografie HWL

Aanmelden via een mail naar fotografie@hwlnl.nl met vermelding van het merk en model van de eigen camera.

De kosten zijn voor niet-leden € 35,-, inclusief lidmaatschap HWL voor 2018. Leden van het HWL betalen € 25,-.

Je aanmelding zien we graag tegemoet.

Wees er snel bij, want vol is vol!

2e PRIKBORD

Terreinbeheer zoekt versterking

De afdeling Terreinbeheer van HWL is op zoek naar vrijwilligers voor allerlei werkzaamheden: verwijderen en opknappen van rasters, kleine reparaties aan gereedschappen en machines, verwijderen van takken op dijken die moeten worden gemaaid, verwijderen van wilgenopslag in kreken natuur, hooiwerkzaamheden, etc.

Een vaste dag, flexibel inzetbaar, voorkeur voor werkzaamheden ..... alles is mogelijk. Er is een werkauto beschikbaar.

Interesse of vragen? Laat het weten via: beheer2@HWL.nl of **06 –12 90 16 15**

*****

Beste HWL-ers,

Zoals jullie misschien al gehoord hebben is Peter van Walsum, een van de leden van de werkgroep ICT, door persoonlijke omstandigheden gedwongen zijn werkzaamheden als vrijwilliger bij onze werkgroep op te schorten. Dit is een grote aderlating voor de werkgroep ICT, die hierdoor nog maar drie actieve leden heeft die ondersteuning bieden op ICT-gebied.

Om met z'n drieën toch adequate support op ICT-gebied aan HWL vrijwilligers te kunnen geven, hebben wij onderling enkele afspraken gemaakt, waarvan de belangrijkste voor onze gebruikers is, dat wij een nieuw e-mailadres voor het melden van storingen en vragen voor ondersteuning gaan gebruiken. Dit e-mailadres, dat dus in de plaats van ict@hwil.nl komt, is **ICTsupport@HWL.nl**. Dit omdat het adres ict@hwil.nl in de loop van de tijd ook voor te veel andere dan supportvragen gebruikt is gaan worden.

Omdat wij alle drie ons vrijwilligerswerk naast ons normale werk doen, kunnen wij niet altijd direct reageren. Wij streven ernaar binnen 48 uur iets van ons te laten horen.

Met vriendelijke groet,

De werkgroep ICT: André Overweel, Arthur Baalman en Robert van Ommen

VERWARRENDE HEILIGEN, WAARNEMING GEVRAAGD!

*Tekst: Henk Bunjes,
Foto's: Kees van den Berg*

Iedereen die een beetje met de natuur meeleeft – en wie van de HWL-leden doet dat niet? – heeft wel zijn eigen beleving waar het de seizoenen betreft.

De vogelaars zullen in het voorjaar gespitst zijn op de eerste teruggekeerde Grutto en u zult het mij niet kwalijk nemen als mijn lente pas echt begint bij de eerste waarneming van het Oranjetipje (overigens was die er dit jaar behoorlijk vroeg bij en hebben gelukkig een flink aantal mensen daarvan ook kunnen genieten).

Foto 1

De zomer wordt weer gekenmerkt door andere soorten vlinders die onze tuinen en natuurterreinen opvrolijken. Enthousiast wordt mij dan wel eens de waarneming van een opvallend rood/zwart getekend vlinder-

tje gemeld. Aan de hand van het begeleidende verhaal kan dan meestal snel het beestje op naam worden gebracht. Verbazing alom als ik vertel dat het in feite een nachtvlinder is die toevallig ook overdag zijn kostje bij elkaar zoekt: de Sint-Jacobsvlinder (zie foto 1). We noemen de vlinders die zulk gedrag vertonen met een wat komische verzamelnaam “overdagactieve nachtvinders”. De Sint-Jacobsvlinder is eigenlijk meer bekend van de geel-zwart gestreepte rupsen (zgn. “zebra-rupsen”) die soms massaal op Jacobskruiskruid kunnen worden gevonden. Dat is een giftige plant die het gras in hooi-

landen onbruikbaar maakt voor veevoeder. De kleuren van zowel de rups als de vlinder hebben min of meer een signaal-functie: attentie, ik ben giftig! De laatste jaren is in de Hoeksche Waard een nieuw vlindertje te zien dat een beetje meelift op die waarschuwing. Vogels zouden dan de vlinder niet zo gauw eten terwijl er in feite niets aan de hand is. De Sint-Jansvlinder (want zo heet de nieuwkomer) is eveneens een dagactieve nachtvlin-

der. Ongeveer even groot (of klein) als de Sint-Jacobsvlinder en ook zwart met een rode tekening. Nogal verwarrend dus. Kenmerkend voor de Sint-Jansvlinder zijn de zes rode vlekjes (“bloeddrupjes”) op iedere voorvleugel (zie foto 2) waar de Sint-

Jacobsvlinder een duidelijke streep met twee kleine vlekjes heeft.

In juni 2010 werd het eerste exemplaar van deze soort in het oosten van de Hoeksche Waard waargenomen. Sindsdien breidt zijn terrein steeds verder naar het westen uit. Soms met flinke aantallen tegelijk. Vorig jaar werd ook een exemplaar op Tiengemetten gezien. Je zou verwachten dat de rups van de Sint-Jansvlinder op Sint-Janskruid voorkomt, immers die van de Sint-Jacobsvlinder zat op Jacobskruiskruid. Niets is minder waar! De rups van de Sint-Jansvlinder leeft op Rolklaver en enkele andere klaversoorten. De Sint-Jansvlinder dankt zijn naam vermoedelijk aan zijn vliegtijd: zo omstreeks de naamdag van de heilige Sint Jan (24 juni).

De Sint-Jansvlinder is een echte bloemliefhebber. Hij heeft daarbij een nogal exquise

smaak. Opvallend is zijn voorkeur voor orchideeën (maar andere bloemen worden niet versmaad). We zijn benieuwd in hoeverre en hoe snel de Sint-Jansvlinder zich verder over de Hoeksche Waard zal verspreiden. Waarnemingen (plaats, datum en aantal) kunnen gemeld worden op Waarneming.nl of via e-mail aan mij

(h.bunjes@hetnet.nl). Zo mogelijk met een ter plaatse gemaakte foto. En dat is tegenwoordig niet zo moeilijk met al die mobieltjes. Bovendien vliegt de Sint-Jansvlinder niet zo erg gauw weg. Uiteraard zijn ook meldingen van de Sint-Jacobsvlinder welkom. Die vliegt gemiddeld een paar weken eerder en is ruimschoots bekend van het hele eiland tot verdriet van de hooilandbeheerders. Een ontmoeting met één van beide vlinders blijft evenwel een verrassende ervaring.

Foto 2

CURSUS DUURZAAMHEID

Eigenlijk elke dag zijn er wel artikelen in de krant over duurzaamheid of hebben een relatie hiermee. Voor veel mensen heeft duurzaamheid een directe relatie met hun energierekening ofwel het toepassen van zonnepanelen, warmtepomp en isoleren van huizen. Of je bent bijvoorbeeld voor of tegen windmolens in je directe omgeving.

Wat is nu eigenlijk de definitie van duurzaamheid? Populair hiervoor is de definitie van de VN-commissie Brundtland uit 1987: **“Ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien, in gevaar te brengen.”**

Hierbij worden drie elementen onderscheiden en wel mensen (people), planeet/milieu (planet) en opbrengst/winst (profit), die harmonieus gecombineerd dienen te worden. Ofwel de 3 P's.

Doen wij met z'n allen genoeg aan duurzaamheid? Ik denk dat het antwoord nee is! Lang niet iedereen is overtuigd van het feit dat wij niet op een onuitputtelijke planeet leven qua grondstoffen en zelfreiniging. Wij maken er zelfs internationale afspraken over; denk aan het klimaatverdrag

van Parijs uit 2016.

Welke aandacht heeft duurzaamheid bij het Hoekschewaards Landschap (HWL)? Er is o.a. geïnvesteerd in zonnepanelen, afvalwaterzuivering met hydrofyten filter, onze cursisten en deelnemers aan activiteiten komen met de fiets of lopend of rijden gezamenlijk met de auto naar een bepaalde locatie en wij scheiden ons afval.

En nu organiseert HWL ook een basiscursus Duurzaamheid in het laatste kwartaal van 2017. Dit als voorportaal voor een nog op te richten werkgroep Duurzaamheid en een cursus in 2018 met meer diepgang in een aantal onderwerpen over duurzaamheid.

De doelstelling van de cursus is: duidelijk maken wat duurzaamheid is en waar met name HWL de aandacht op richt. Hiervoor vinden in de periode september tot en met december 2017 een informatieavond, 5 cursusavonden, een excursie en een afsluiting met lezing en uitreiking van het getuigschrift plaats.

De informatieavond geeft algemene informatie over de cursus, zoals: inhoud per avond, kosten, docenten, datums, tijdstippen en te lezen/gebruiken boeken. Op de 5 cursusavonden wordt respectievelijk ingegaan op duurzaamheid qua stromingen, klimaatprobleem, energiegebruik, landbouw en tot slot voedsel. De voornoemde onderwerpen hebben alles te maken met planeet/milieu waar HWL ook voor staat.

Praktische informatie:

Maximaal 25 deelnemers.

Informatieavond op donderdag 7 september en vijf cursusavonden op donderdagen 5 oktober, 19 oktober, 2 november, 23 november en 7 december 2017.

Excursie op vrijdag 10 november 2017 naar Goeree Overflakkee en cursusafsluiting op zaterdag 16 december 2017.

Leslocatie is het Nationaal Landschap Centrum, Veerweg 1c, 3281 LX in Numansdorp..

Docenten: Leanne van Diggelen, Rachelle Eerhart en Joost Kievit.

Aanmelden via een email naar duurzaamheid@hwl.nl met vermelding van naam, adres, woonplaats, telefoonnummer en wel/geen lid HWL.

De kosten zijn voor niet-leden € 35,- inclusief lidmaatschap HWL voor 2017. Leden

HWL betalen € 25,-.

Tijdens de voorbereidingen van deze cursus duurzaamheid is niet alleen binnen HWL gecommuniceerd. Ook extern zijn contacten gelegd met verschillende instanties en vrijwilligers die duurzaamheid hoog in het vaandel hebben. Zij verlenen medewerking qua meedenken, excursie organiseren en samenwerken (coöperatie HoekscheWaardDuurzaam), doceren en wellicht financieel.

OEVERLOOP 2017

Het Natuurbezoekerscentrum Klein Profijt is weer de basis waar we **vrijdag**

18 augustus om 8.30 uur! starten en zondag 20 augustus om ca. 17.00 uur afsluiten.

Het doel is genieten van de mooie en vaak onbekende natuur van de Hoeksche Waard.

Het wordt een pittige natuurwandeling waarbij ca 28 kilometer per dag gelopen wordt.

De bus brengt ons aan het eind van elke dag weer naar Klein Profijt. Het is de bedoeling dat alle dagen meegelopen wordt! Het verdient zeker aanbeveling tevoren een paar forse wandelingen te maken, ook over onverhard terrein. Er wordt een redelijk tempo gelopen en over een aantal hekken geklommen!

Voor alle deelnemers aan de Oeverloop geldt natuurlijk dat je zorgt in goede loopconditie te zijn.

Deelnemers lopen voor eigen risico mee!

Inschrijven:

De bijdrage in de kosten voor deze drie dagen is € 80,- voor leden van het HWL, € 90,- voor niet-leden. Dit is inclusief drie lunches en diner op vrijdag en zaterdag.

Voor de jeugdigen onder de 16 jaar is deelname gratis.

U kunt u aanmelden door zo spoedig mogelijk per deelnemer het bedrag over te maken op **IBAN nummer NL27 ABNA 0591 9667 27 t.n.v. Oeverloop.**

Vermeld daarbij "Oeverloop", naam en voornaam en adres. Betalen geldt als deelname (tot en met 75 deelnemers). Er volgt geen bevestiging.

Gebleken is dat bij telebankieren de ruimte vaak te beperkt is en niet alle tekens kunnen worden gebruikt. Voor een accurate administratie vragen we daarom vriendelijk om naast de betaling een email te richten aan,

g.vd.pluym@hetnet.nl met daarin:

- Gebruikt banknummer
- naam of namen van deelnemer(s) waarvoor betaald is
- adres met postcode
- telefoonnummer

KOMENDE ACTIVITEITEN

Voor zover bekend!

Expositie: In mei en juni werken van de Corné Keus, Klein Profijt

Expositie: In juli en augustus werken van Nel Spaan, Klein Profijt

Wanneer	: zaterdag 17 juni
Tijd	: 14.00 -16.00 uur
Verzamelpunt	: parkeerterrein bij molen De Lelie Molendijk 2, 3297 LC Puttershoek
Activiteit	: Orchideeën kijken in de Argusvlinder
Wanneer	: woensdag 21 juni
Tijd	: 19.30 - 23.00 uur
Verzamelpunt	: Zwanegatsedijk 1A, 3299 LT Maasdam
Activiteit	: Midzomeravondwandeling
Wanneer	: zaterdag 15 juli
Tijd	: 13.00 - 15.00 uur
Verzamelpunt	: Parkeerterrein Mijl- en Nieuwlandse Bos. Vanuit Puttershoek via de Molendijk linksaf ter hoogte van Molendijk 67, 3295 LD 's-Gravendeel
Activiteit	: Vlinders en Libellen ontdekken in Mijl- en Nieuwlandse Bos

Start oeverloop is op vrijdag 18 augustus! Zie pag. 29 en hwl.nl voor informatie.

Wanneer	: vrijdag 25 augustus
Tijd	: 20.45 - 24.00 uur
Verzamelpunt	: NBC Klein Profijt, Zalmpad 11, 3261 MD Oud-Beijerland
Activiteit	: Nachtvinders kijken
Wanneer	: zondag 10 september
Tijd	: 14.00 -16.00 uur
Verzamelpunt	: parkeerterrein bij molen De Lelie, Molendijk 2, 3297 LC Puttershoek
Activiteit	: Bezoek Molen en Argusvlinder
Wanneer	: Tot eind september
Verzamelpunt	: Boomgaard Gatsedijk 31, Maasdam
Activiteit	: Fruitplukdagen. Voor nadere informatie volg facebook en andere media

**Expositie: in de maanden september en oktober
werken van de (afasie) schildersgroep uit Oud-Beijerland, Klein Profijt**

Wanneer	: zaterdag 30 september
Tijd	: 14.00 -16.00 uur
Verzamelpunt	: Etos Wilhelminastraat 12, 3271 BZ Mijnsheerenland
Activiteit	: Wandeling in Historisch Mijnsheerenland

Wanneer : zaterdag 30 september vanaf 09:30 uur
 Waar : Ritselaarsdijk 8 en Zuiddijk 31 tussen Maasdam en Westmaas
 Activiteit : FruitSapdag: Fruitpersmobiel verwerkt 8000 kg appels en peren tot sap. Dit jaar met (nog meer) leuke activiteiten! Vervoer per paardentram.

Wanneer : zondag 22 oktober
 Tijd : 14.00 - 16.00 uur
 Verzamelpunt : Gele gebouwtje van Heinenoordtunnel, bovenaan de rivier, Hoekschewaardse zijde.
 Activiteit : Paddenstoelenexcursie in Westelijk Tunnelbos

Wanneer : zaterdag 28 + zondag 29 oktober
 Tijd : 08.00 en 20.00 uur
 Verzamelpunt : NBC Klein Profijt, Zalmpad 11, 3261 MD Oud-Beijerland
 Activiteit : 2x daags openbare muizeninventarisatie

Wanneer : zondag 5 november
 Tijd : 14.00 - 16.00 uur
 Verzamelpunt : Cafe 't Veerhuys, Oosthavenszijde 1, 3297 LD, Puttershoek
 Activiteit : Cultuurhistorische wandeling door Puttershoek

Wanneer : zaterdag 18 november
 Tijd : 14.00 - 16.00 uur
 Verzamelpunt : Kerkplein, Westmaas
 Activiteit : Ontdek Westmaas

Nationaal Landschap Centrum, Numansdorp

Cursus **natuur fotograferen** op maandavond 16 okt, 30 okt, 13 nov en zaterdag 18 nov.
 Cursus **duurzaamheid** op, donderdagen 7 sept, 5 okt, 19 okt, 2 nov, vrijdag 10 nov, 23 nov, 7 dec en zaterdag 16 dec.

Informatie en opgave via cursussen@hwl.nl

Wanneer : vrijdag 29 december
 Tijd : 13.00 - 15.30 uur
 Verzamelpunt : Grote parkeerplaats op Buitendijk; vanuit Strijensas links voorbij einde Wielweg/Schenkeldijk te Strijen
 Activiteit : Oliebollentocht: onder welke weersomstandigheden dit jaar!? max. 50 deelnemers, inschrijven via excursies@hwl.nl

Kijk voor meer en de meest recente informatie op www.hwl.nl

Kosten standaardexcursie: leden € 2,-, niet-leden € 3,- en kinderen t/m 12 jaar € 1,-

GROENE ZONNEWEIDEN IN DE HOEKSCHE WAARD

Wim Ledder

Op 17 maart organiseerde Hoeksche-waards Landschap, werkgroep Milieu en Planologie in samenwerking met HoekscheWaard Duurzaam het symposium Groene zonneweiden in de Hoeksche Waard, met als doel het leveren van bouwstenen voor bestuurlijk maatschappelijk beleid.

Els van Veen, voorzitter HWL heette de aanwezigen welkom. In haar opening benoemde ze vooral de kerntaak van HWL: zorg voor natuur en milieu in de Hoeksche waard. Dagvoorzitter **Jantien van den Berg** toonde met behulp van diverse beelden de urgentie van de energietransitie aan. Opwarming van de aarde, de stijgende zeespiegel en de uitputting van grondstoffen maken duidelijk dat het hard nodig is om te veranderen. Wij zijn bezig ons bewust te worden van de dreiging die op ons afkomt en dat we er keihard tegenaan moeten om het moois op deze wereld te behouden. De kern is de trias energetica. Eerst besparen, vervolgens duurzaam energie produceren. Wij moeten zoeken naar een slimme combinatie in het gebruik van alle duurzaam geproduceerde energie. Nederland doet dat nog niet zo heel goed, zo blijkt uit een lijstje dat Jantien presenteert.

Gerard den Boer, wethouder Korendijk en portefeuillehouder Duurzaam van SOHW, **Johan van Driel**, voorzitter LTO Noord, afdeling Hoeksche Waard, **Martijn Verweijen** namens HWL, **Miranda Reitsma**, voorzitter Kwaliteitsteam Hoeksche Waard, **Marco van Wetten**, landschapsarchitect en **Isolde Somsen**, provincie Zuid-Holland, afdeling Ruimte namen zitting in het speciaal voor dit symposium gevormde forum.

Zij poneerden ieder een kernachtige stelling, een zgn. elevatorpitch. Dagvoorzitter **Jantien van den Berg** leidde de 87 deelnemers bekwaam langs een breed scala van invalshoeken, randvoorwaarden en creatieve mogelijkheden om tot een landschappelijk verantwoorde inpassing van zonneweiden te komen.

Martijn Verweijen bepleitte de klimaatverandering een halt toe te roepen. De biodiversiteit is enorm teruggelopen en dat moeten we stoppen. De kennis die wij hebben opgedaan in de biologische bestrijding van plaaginsecten kunnen we ook gebruiken aan de randen van zonneweiden. Ook toekomstige spaarbekkens voor de zoetwatervoorziening bieden mogelijkheden voor het plaatsen van drijvende zonneweiden.

Zijn pitch: Bescherming van natuur, milieu en landschap is voor HWL een prioriteit.

Miranda Reitsma stelde: "Zonneweiden"? "Ja, natuurlijk"! Is dat een vraag naar een juiste biotoop? Is dat een landschapstechnische vraag? Is dat een energievraag? Of is dat een combinatie van die vragen? Kan de energieproductie in onze Waard in overeenstemming gebracht worden met de energievraag? Gaan wij produceren voor direct gebruik of voor afgifte aan het net?

Haar pitch: "De echte essentie blijft duurzaamheid".

Gerard den Boer wees op de energievisie van de Hoeksche Waard en met name op het uitvoeringsprogramma. Als in 2040 de Hoeksche Waard energieneutraal is, moet er een solide balans gevonden zijn tussen alternatieve energieopwekking en de taak van de Hoeksche Waard om voedsel te produceren. Wees zuinig op onze zeer vruchtbare akkers. Wat zijn de mogelijkheden als alle asbest voor 2020 van de daken moet zijn verwijderd? Een dijk met zonnepanelen kan toch blijven doen waarvoor hij

is bedoeld, namelijk water tegenhouden?
Zijn pitch: "Aansluiten aan de huidige behoeften, zonder de toekomst in gevaar te brengen".

Isolde Somsen wees er op dat planning door de provincie een andere dimensie kent dan in de Hoeksche Waard. Bij plannen voor zonneweiden moet gekeken worden naar een lokale of een regionale doelstelling. De aansluiting aan de kabel, het plaatselijk of regionale netwerk is ook van belang. Zuid-Holland heeft het grootste dakoppervlak in Nederland, dat benut moet worden. We moeten zoeken naar locaties waar zonneweiden geen andere functies storen. We benutten beter de daken dan landbouwgebieden of buitennatuur.

Haar pitch: "Zo blijkt groen en blauw toch weer goed samen te gaan met rood".

Johan van Driel spreekt als de belangenvertegenwoordiger van ondernemers. Boeren en tuinders zijn reeds voor 42 % betrokken bij verduurzaming van energie productie. Boeren zijn ondernemers en dus is de vraag relevant of een hectare zonnepanelen meer oplevert als een hectare graan of aardappelen? De LTO is er geen voorstander van dat zonnepanelen ten koste gaan van land- en tuinbouw. LTO adviseert haar leden een volgorde te hanteren.

Zijn pitch: "De agrarische bestemming moet blijven bestaan. Benut eerst maximaal het bebouwd oppervlak en de minder productieve delen land- en tuinbouwgrond".

Marco van Wetten spreekt liever over zonnegaarden, zoals ook gesproken wordt over boomgaarden of wijngaarden. Hij toont hoe zonnegaarden en fruitgaarden, van bovenaf een opvallende gelijkenis vertonen, rechte rijen, omlijsting met windhagen, etc., etc.. Past een bos in het Hoekschewaardse landschap? Is er wel een typisch Hoekschewaards landschap? Wat is streek-eigen? Als we iets nieuws plannen en kijken of het in het landschap past, met welk landschap en welke periode vergelijken we dat dan? Onze voorouders hebben zeker nieuwe elementen aan ons landschap toegevoegd.

Doe het wel volgens streek-eigen patronen.
Zijn pitch: "Er zijn kansen voor zonnegaarden in de Hoeksche Waard".

Na de pauze was het woord vooral aan de zaal. Onder leiding van dagvoorzitter Jantien werd gediscussieerd over de stellingen. Een opmerking uit de zaal betrof het ontbreken van de economische aspecten. Inpassing in het landschap staat centraal in dit symposium en dus komt de economie wat minder aan de orde. Door de aanwezige agrariërs worden andere mogelijkheden voor duurzame energie benoemd. In de discussie passeren volledig zelfvoorzienend zijn met zonne-energie en andere mogelijkheden tot het benutten van minder productieve delen land- en tuinbouwgrond. Biodiversiteit kan verbeterd worden door bloemenranden van voldoende capaciteit om de zonneweiden te plaatsen. Uiteraard passeert ook de vraag naar subsidiemogelijkheden door de overheid. Bewustwording gaat vooraf aan subsidie.

De informatiefunctie van de overheid wordt genoemd, bijv. de agenda "Op weg naar 2025", waarvan publicatie helaas nog uitblijft. Door de provincie wordt gewezen op verzekerings-eisen als dure hekwerken rondom zonneweiden. Kunnen ondoordringbare hagen, waar kleine fauna ook nog eens goed in gedijt een goed alternatief zijn? De eerste zorgen van het waterschap zijn veiligheid en waterkwaliteit. Zonnepanelen op daken gaat vooraf aan de mogelijkheid om dijk taluds te benutten. Drijvende zonneweiden mogen de waterkwaliteit niet aantasten. Ook de planningsvraag moet worden beantwoord. Kiezen we voor een grootschalige of een kleinschaliger invulling in de HW?

De dagvoorzitter herinnert haar publiek er nog maar eens aan vooral het doel van het symposium niet uit het oog te verliezen. In een vroeg stadium van planning moeten mogelijkheden van energie opwekking en landschapsbeheer gekoppeld worden om aan beide belangen recht te doen. Nieuwe elementen toevoegen aan het landschap behoeft niet negatief te zijn. Daarbij is het nationaal landschap geen museum. Wel is het wijs om sommige kwetsbare delen uit te sluiten. Dijkstructuren zijn dragers en monumenten van het Hoekschewaardse landschap. De boomdijken hebben zoveel waarde, dat ze niet aangetast mogen worden. Nu gerealiseerde projecten zijn gekoppeld

aan de bestaande kabelstructuur. Reden waarom de vertegenwoordiger van Stedin er voor pleit om er vroegtijdig bij te worden betrokken.

Verschillende aanwezigen benadrukken diverse aspecten en mogelijkheden. Hoe verhoudt een "energie landschap" zich tot de rendabiliteit van agrarisch gebruik? Zonnepanelen op daken moeten niet alleen de eigen behoefte dienen. Ga voor het maximum en regel de terug levering naar het net. Het "Linge meer" in Buren is een voorbeeld, waarbij op een oppervlakte van 250x40 meter 3500 panelen worden geplaatst én waar goed wordt nagedacht over het esthetisch beeld. Een verlaagd oppervlak met een omsluitende wal biedt een visuele verbetering en een kans voor flora en fauna. Ondernemers houden niet van trage procedures. Snelheid in besluitvorming is van belang. Panelen zetten van de opgewekte energie 10% om in elektrische energie. De rest is energie in de vorm van warmte. Grootschalige toepassing kunnen onwenselijke opwarming van de omgeving veroorzaken.

De grote massa van gebruikte energie is toe te rekenen aan verkeer en industrie. Voor de transitie daarvan zijn andere bronnen nodig. Onderzoek naar de beste energiemix is nodig om eenzijdige aandacht gericht op wind of zon te voorkomen. De rol van een lokale overheid is beperkt. We zijn vooral afhankelijk van rijk en provincie. Miranda roept op om initiatieven in het Kwaliteitsteam Hoeksche Waard in te brengen.

Els van Veen geeft in haar eindwoord aan dat het zinvol lijkt de uitkomsten van dit symposium in een soort manifest vast te leggen en aan de beleidsmakers aan te bieden.

Zij bedankte de dagvoorzitter, de forumleden en de bezoekers voor hun waardevolle inbreng en de provincie Zuid-Holland en SOHW voor de ondersteuning en sluit het symposium af.

Fotoproducten

Print uw mooiste momenten direct op kunstglas, kunststof, metaal of hout. De fotoproducten zijn ook buiten geschikt. Zo kunnen uw foto's binnen aan de wand maar bijvoorbeeld ook in uw tuin schitteren.

Veel toepassingen met kunststof

Duurzame en krasvaste printproducten! Producten: labels, certificaten, menukaarten, placemats, posters, point-of-sale, banners, displays, lichtboxen, wanddecoratie, bewegwijzering, enz.

Zelfhechtende materialen

Quadraat print direct op zelfklevend vinyl met UV inkt waardoor de stickers voor binnen en buiten geschikt zijn. Ook zijn zelfhechtende materialen zonder lijm mogelijk, zoals Yupo Tako (zuignapjes principe), statisch papier en magneetfolie.

Direct printen op hout

Elk detail van het hout blijft zichtbaar! Producten: foto op hout, kaarten, winkelinrichting, kastwanden, kastdeuren, balies, tafelbladen, dienbladen, krukjes, wanddecoratie, enz.

Veelzijdig met UV printen

- Uitstekende afdrukkwaliteit
- Onbeperkt aantal materialen
- Tot 4 cm dik
- Harde & flexibele materialen
- Geschikt voor binnen en buiten
- Kleurecht door UV bestendigheid
- Vrije vormen mogelijk
- Witte inkt voor speciale effecten
- Voordeliger door direct printen op het materiaal

Hergebruik van meubelen is ook van deze tijd. Als de basis nog goed is, waarom zou u dan nieuw kopen?

Wij stofferen, restaureren alle soorten zitmeubelen en hebben diverse soorten meubelstoffen en verschillende soorten leer op voorraad. Vrijblijvend prijsopgave en altijd 3 jaar garantie.

Ophalen en terugbezorgen van uw meubelen doen wij met plezier en....

GRATIS in Zuid-Holland-Zuid

Om zelf te stofferen bestelt u de meubelstoffen via onze site
www.doehetzelfvoordeel.nl

Kom langs op de Oostdijk 187 in Oud-Beijerland, tel: 0186-621 430
 of neem contact op via www.dominikq.nl

Ruimte voor adressticker
 Niet over de advertenties plakken!

Neem nú een
 abonnement

Dichtbij
 af te halen

Mét verrassende
 recepten!

Welkom bij de boer!

Kijk op onze site
 voor het actuele
 programma.

Geniet wekelijks van biologische groenten, fruit,
 aardappelen en spelpasta van boerderij Landzicht.

Landzicht biologisch
 groentenabonnement.nl
 Boerderij Landzicht
 Mees en Ageeth Visser
 Broekseweg 2a, 3291 LA Strijen
 info@groentenabonnement.nl
 www.groentenabonnement.nl

